

Sara Kärrholm

Underhållning på rätt sätt

Bokserien Stjärnböckerna och Svensk läraretidnings förlag som litterära vägledare

Entertainment the *Right Way*: The Book Series Stjärnböckerna and Svensk läraretidnings förlag as Literary Guides

Abstract: Stjärnböckerna is a book series for teenagers that was published by Svensk läraretidnings förlag 1937–1950. This article investigates the launch of the book series in 1937, the content of the first four books, their reception and the marketing of the book series, with the aim to gain a deeper understanding of how the publisher performed literary value. The study draws on theories about literary value and on Laura J. Miller's concept reluctant capitalists, in order to understand the idealistic stance that the publishing house took towards their enterprise. The book series was launched as entertainment reading and as a counterweight to other literature that, at the time, was conceived of as being of bad quality and misleading for young readers. The debates specifically targeted crime magazines and romance stories from tabloids for, among other things, containing exaggerated violence and immoral values. The article shows that the ambition was to distribute the publishing house's definition of literary value to readers, adult caretakers as well as critics by combining seemingly contradictory value regimes: one that underscores literature as entertainment, and one that aims to provide quality literature by creating a distance to contemporary popular entertainment. In the process of expressing its stance in the debate about so called bad literature for young readers, the publishing house reinforced its own brand as a trustworthy literary gatekeeper.

Keywords: reading promotion, popular literature, publishing, literary value, book series, reception, marketing, Stjärnböckerna, Svensk läraretidnings förlag, Barnbiblioteket Saga

©2025 Sara Kärrholm. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), permitting all use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. Any included images may be published under different terms. Please see image captions for copyright details. Citation: *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning/Barnboken: Journal of Children's Literature Research*, Vol. 48, 2025 <http://dx.doi.org/10.14811/clr.v48.1005>

Svensk läraretidnings förlag startade 1896 med den uttalade ambitionen att publicera litteratur av hög kvalitet som skulle vara tillgänglig för alla barn, även barn från mindre bemedlade familjer (Wranér; Klingberg).¹ Ett av de kännetecknande dragen i förlagets utgivning var att de arbetade med bokserier där delarna numrerades och gavs enhetlig utformning. Barnbiblioteket Saga var den första, mest långlivade och också den som kom att förknippas starkast med förlagets verksamhet. Vid sidan av den breda Saga-serien startade förlaget också nya bokserier, som riktades mot mer avgränsade målgrupper.

Den här artikeln handlar om bokserien Stjärnböckerna som lanserades 1937. Böckerna beskrivs med orden "Roliga! Underhållande! Spännande! Intressanta!" på böckernas baksidor och utgivningen markerade ett steg i en ny riktning för förlaget. Till skillnad från tidigare bokserier var Stjärnböckerna tematiskt inriktade på den moderna ungdomens vardagsförhållanden och de liknade i sitt ämnes- och genreal underhållningslitteratur av ett slag som ofta kritiserades i samtiden. Den mest utpekade litteraturen var de mycket populära detektivmagasinen och romantiska novellerna i veckopressen (Boëthius, "Barnboksmarknaden" 56). Den vid tiden väl etablerade barnbokskritikern Greta Bolin skrev till exempel om de så kallade "skräckmagasinen" i *Svenska Dagbladet* 1944: "Ungdomens läsning är ingen oväsentlig faktor i kulturlivet, saneringen av ungdomslitteraturen måste bli permanent, striden måste gå vidare" (SLF, Tidningsurklipp, recensioner, urklippböcker [1942–1950 (1952)]). Detta sätt att mana fram hotet som populärlitteraturen stod för var en vanlig trop i samtidens debatter om ungdomars läsning. I Bolins och Eva von Zweigbergks *Barn och böcker* (1945) behandlas samma problematik utförligt och kommenteras: "Det kanske kan tyckas onödigt att uppehålla sig så pass utförligt vid detta slags läsning, men jag har gjort det med avsikt, ty novell- och deckarmagasinen är en verklig fara, som hotar ungdom i 13–14-årsåldern, en fara på grund av deras stora popularitet" (116).

Signe Wranér, som var förlagsredaktör på Svensk läraretidnings förlag under åren för Stjärnböckernas utgivning, uttalade sig själv starkt kritiskt mot denna litteratur i en intervju i *Husmodern* 1942:

Nu skulle jag bara önska, slutar fröken Wranér, att hela den underhaltiga litteratur av billiga detektivmagasin, som just nu översvämma våra cigarrbutiker och tidningskiosker ville försvinna. För de vuxna betyder det ingenting, de äro ju mogna att själva kunna skapa sig ett omdöme, men för småttingar, som girigt slukar allt detta, kan det bli av en obotlig skada. (SLF, Tidningsurklipp, recensioner, urklippböcker [1942–1959])

Stjärnböckerna utformades uttryckligen som en motvikt till denna litteratur, samtidigt som bokserien närmade sig den på olika sätt. Hur förlaget motiverade sin utgivning av bokserien och hur den gick ihop med deras ideologiska profil kommer att behandlas i denna artikel.

Synen på relationen mellan barnlitteratur och kvalitet har skiftat i olika historiska, politiska och kulturella kontexter, men hör också samman med en viss syn på barn och ungdomar och på vilket innehåll som lämpar sig i litteratur riktad till yngre målgrupper (Zipes; Boëthius, "Samhälle och barnsyn" 37). Synen på barns läsning och litterär kvalitet för barn påverkas också av att den formuleras i en litteraturpolitisk inramning (S. Andersson; Lindsköld och Hedemark).

Jack Zipes har påpekat att barn- och ungdomslitteraturen bedöms ur ett värderingsperspektiv som främst utmärks av att det är vuxnas och vuxenvärldens formuleringar om litterärt värde som tillämpas. Han använder Bourdieus begrepp och menar att de som värderar påverkas av sitt habitus och sina socialiserade normer för att värdera kvalitet och smak, vilka är förankrade i de vuxnas föreställningar om unga människors utveckling och behov (64). Detta förhållande påverkar vilken litteratur som ges ut och också hur den mottas och marknadsförs, vilket bildar en utgångspunkt för denna undersökning.

I artikeln analyseras lanseringen av bokserien Stjärnböckerna som en litterär värdehandling som gav uttryck för förlagets ambitioner att agera läsfrämjande och som förmedlare av god litteratur. Den övergripande frågan lyder: Vilka litterära värden konstrueras i och med lanseringen av bokserien Stjärnböckerna och hur ger dessa uttryck för den roll förlaget tagit på sig som litterär vägledare?

Svensk läraretidnings förlag har tidigare behandlats av flera forskare (Bergstrand; Klingberg; Svensson; Määttä, *Raketsommar*). En rad senare artiklar i de tre projekt om förlagets verksamhet som leds av Svenska barnboksinstitutet, och som denna undersökning ingår i, har bland annat behandlat förlagets redaktionella praktiker och förlagets uppkomst (Widhe; "Barnbiblioteket Saga", "Sagaiternas land"), dramatikutgivning (Hellström), bokserien Ungdomens bibliotek (Kärrholm), unga läsares engagemang (Ivakko och Sundmark) och Fridtjuv Bergs bearbetningar av antika berättelser för Saga (M. Andersson). Dessa forskningsrön ger en fördjupad bakgrund till denna artikel genom att lyfta fram olika delar av förlagets verksamhet och deras ideologiska hållning i relation till barns läsning. Artikeln belyser särskilt deras roll som litterära värdeskapare och deras hållning till specifikt ungdomars läsning under 1940-talet, något som

ej behandlats av tidigare forskning. Den bidrar även med att ge en fördjupad förståelse för hur förlaget arbetade med bokserier som en central praktik.

Värdeteori, material och metod

I teorier om litteraturens värden framhävs hur dessa är beroende av uttalade värderingar och värderingsinstanser i en social och historisk kontext (Herrnstein Smith; Forslid och Ohlsson). Värde är något som "görs" av instanser i olika sammanhang (Forslid och Ohlsson 244–246). Torbjörn Forslid med kollegor har gjort en indelning av litteraturens värden i fem kategorier. *Stil- och formvärden* gäller textens språkdräkt och gestaltning. *Kunskapsvärden* handlar om hur litteraturen förväntas förmedla en ökad förståelse för människan, det mänskliga och omvärlden. *Emotionella värden* handlar om litteraturens förmåga att väcka känslor och inlevelse medan *sociala värden* skapas i relation till andra människor. Litteraturen genererar därtill *ekonomiska värden*, exempelvis inkomst för förlag och författare (Forslid et al. 74–79).

De olika värdena kombineras ofta med varandra i ett och samma verk eller hos en och samma aktör, och i enlighet med olika *värde-regimer*. En värde-regim kan beskrivas som en uppsättning kulturella värden som anger hur ett verk eller ett objekt ska uppfattas i ett specifikt sammanhang (88). En och samma person kan handla eller värdera ett verk utifrån flera olika värde-regimer och regimerna kan även hamna i konflikt med varandra. Den vanliga indelningen i kvalitetslitteratur och populärlitteratur kan betraktas som en sådan värde-regim, vilken lyder under en binär uppställning av värden såsom djup/yta, långsam/snabb läsning och svårt/lätt (223). En annan regim skulle kunna vara uppfattningen att seriös litteratur bör vara en verklighetstrogen och sann skildring av en ideologiskt färgad världsbild, hellre än eskapistisk eller utopisk. Vilka värden som framhävs vara viktigast skiftar mellan olika aktörer, i olika kontexter och över tid (89).

Laura J. Miller problematiserar i *Reluctant Capitalists. Bookselling and the Culture of Consumption* (2007) den vanliga föreställningen att ekonomiska och kulturella värden ställs emot varandra på en litterär marknad och formulerar det i stället i termer av en inbördes konflikt för enskilda aktörer (jfr Bourdieu 324). Hon visar att relationen mellan dessa värden är komplicerad och att förlag och bokhandlare laborerar med en kombination av dem för att kunna upprätthålla sin verksamhet (Miller 6–7). Den upplevda konflikten är störst för

sådana aktörer på bokmarknaden som särskilt vinnligger sig om att upprätthålla och sprida "god" kultur och vars verksamhet drivs med ideologiska förtecken. Det kapitalistiska systemet är emellertid inte det enda som påverkar enskilda aktörers beslut, utan även ideologiska (och andra) faktorer spelar in (9–10).

Svensk läraretidnings förlag var sprunget ur lärarkårens verksamhet och drevs av idealistiska bevekelsegrunder i sin strävan att nå ut till så många barn som möjligt. Samtidigt var de, som de flesta förlag, beroende av att sälja för att få verksamheten att gå runt, och deras utgivning påverkades också av läsarnas efterfrågan. Det är därför relevant att undersöka förlagets sätt att hantera den eventuella konflikten mellan ideal och ekonomi.

Studien utgår ifrån olika material, såsom böckerna själva, reklamannonser från tidningar och tidskrifter samt recensioner från dagspress och andra tidningar. Därtill har material undersökts som kan ge kontext åt Stjärnböckerna, särskilt de tidningsartiklar om ungdomars läsning som finns samlade i förlagets klippböcker. Materialet finns i förlagsarkivet på Svenska barnboksinstitutet i Stockholm. Wranér var drivande i urvalet av det material som har sparats i arkivet från den undersökta perioden (Widhe, "Barnbiblioteket Saga" 4; Hellström 17). Den stora mängden recensioner och urklipp i arkivet och bredden av tidningar de hämtats från talar för att Wranér faktiskt sparat merparten av recensionsmaterialet. Många av dessa återfinns till exempel även i dagspressarkivet Svenska tidningar. Wranér har emellertid även sparat recensioner från branschtidningar av olika slag, som *Folkskolans vän* och *Folkskollärarnas tidning*.

De fyra första titlarna i serien undersöks här med siktet inställt på vilka litterära värden som gestaltas i deras innehåll, i marknadsföringen av hela bokserien och i mottagandet i pressen. Slutligen diskuteras detta i relation till synen på ungdomars läsning vid denna tid. Metoden inbegriper således en analys av såväl böckernas innehåll som hur de marknadsfördes och mottogs med motiveringen att dessa olika aspekter belyser varandra.

Lanseringen 1937

Stjärnböckerna lanserades genom den samtidiga utgivningen av de fyra första titlarna i bokserien. Lanseringen hade föregåtts av en pristävling, som annonserades i ett stort antal tidningar i januari samma år (bild 1). Man eftersökte bidrag till en ny bokserie med "goda och underhållande ungdomsböcker" för åldern 12–15 år som skulle kunna marknadsföras under förlagets devis "Endast det bästa är gott

nog!". I den av förlagets arkiverade klippböcker som handlar om pristävlingen ligger lösa papper inlagda – tillsammans med deras egen utlysning – som vittnar om att förlaget sannolikt hämtat inspiration för utlysningstexten från två föregående tävlingar: en från deras egen tidning *Jultomten* år 1906 och en pristävling som utlystes av bokförlaget Natur & Kultur år 1932 (SLF, Recensionsurklipp i vaxdukspärmar, [1932–1949]).²

Inbjudan
till
PRISTÄVLAN

Svensk Läraretidnings Förlag, som för nära 40 år sedan lade grunden till Barnbiblioteket Saga och nu i 10 år utgivit Ungdomens Bibliotek, inbjuder härmed till en litterär pristävling.

Förlaget planerar en ny bokserie förströelseläsning, närmast avsedd för ungdom i åldern 12–15 år, en serie med lika hög standard som de tidigare och med samma motto: "Endast det bästa är gott nog!", och hoppas genom denna tävling få fram många goda och underhållande ungdomsböcker.

Tävlingen står öppen för envar, som skriver på svenska språket. Deltagare äger rätt att själv fritt välja ämne och utformning, dock under följande villkor:

- 1) Tävlingskrift bör vara hållen i lättfattlig form, äga enkelt och värdat språk, fritt från slang, vara humoristisk, sund och rik på handling, skänka näring åt fantasin och verka stimulerande i god riktning. Politiskt och religiöst neutral bör den ge ungdomen en rätt uppfattning om livet samt vara ett stöd i förlagets kända strävan att skänka svensk ungdom en högt syftande läsning, som samtidigt fångar och intresserar.*
- 2) Tävlingskrift bör vara maskinskriven och omfatta 10 à 12 tryckark (100–192 stidor) i vanligt oktavformat.*
- 3) Tävlingskrift skall vara försedd med signatur eller motto samt åtföljas av föreslagd namnsedel.*
- 4) Manuskript förses på omslaget med påskrift Pristävling 1937 och insändes till Svensk Läraretidnings Förlag, Barnhusgatan 3., Stockholm III senast den 15 maj 1937.*

Prisnämnden, som består av redaktör Sven Jerring i AB. Radioföretag, fru Anna Landergren, föreståndarinna vid Stockholms stadsbiblioteks ungdomsavdelning, och överläraren fil. kand. Lorentz Larson, Stockholms folkskoledirektions bibliotekssakkunnige, granskar och bedömer de inkomna manuskripten samt utser pristagarna fullt oberoende av förlaget.

Första pris
FEMTONHUNDRA KRONOR

Andra pris
FEMHUNDRA KRONOR

vartill kommer förlagets gängse honorar för böcker av detta omfång.

I samråd med prisnämnden kan förlaget besluta utdela ett eller flera extrapris. Anser nämnden, att intet av tävlingsbidragen förverkligar förlagets önskemål, utdelas intet pris.

Förlaget förbehåller sig företrädesrätt att efter särskild överenskommelse inköpa sådana tävlingsbidrag, som ej prisbelönats.

Prisnämndens beslut väntas föreligga den 15 juli 1937, och de prisbelönda manuskripten beräknas utkomma i bokform hösten 1937.

Stockholm i januari 1937.

*10/190
103 2-12*

Bild 1. Annonsen från pristävlingen om de första Stjärnböckerna. (Recensionsurklipp i vaxdukspärmar, [1932–1949])

I förlagsannonserna ges instrumentella instruktioner och en kort sammanfattning av mer innehållsliga önskemål som pekar ut de kvaliteter som förlaget sökte för den planerade bokserien:

Tävlingsskrift bör vara hållen i lättfattlig form, äga enkelt och vårdat språk, fritt från slang, vara humoristisk, sund och rik på handling, skänka näring åt fantasin och verka stimulerande i god riktning. Politiskt och religiöst neutral bör den ge ungdomen en rätt uppfattning om livet samt vara ett stöd i förlagets kända strävan att skänka svensk ungdom en högt syftande läsning, som samtidigt fångslar och intresserar. (Recensionsurklipp i vaxdukspärmar, [1932-1949])

Instruktionerna visar att språket, det vill säga formella värden, ansågs av vikt. Kraven "humoristisk", "rik på handling" och "skänka näring åt fantasin och verka stimulerande i god riktning" tycks både handla om att manuset ska skänka spänning och underhållning åt läsaren och att sättet detta görs på måste vara förankrat i en god moral. Tillägget att den ska "ge ungdomen en rätt uppfattning om livet" är mångtydigt, men kan tolkas i relation till debatten om ungdomars läsning som pågick under samma tid och hur böckernas innehåll behandlades av recensenter, som jag återkommer till. Slutklämman på villkoret säger något om förlagets syn på sin egen ställning i samtiden. Redan i utlysningen märks att vad förlaget vill ha är ett mer tillrättat alternativ till den litteratur som man generellt såg ner på i samtiden. Utgångspunkten är densamma - litteraturen ska vara rolig, lättfattlig och handlingsdriven - men den ska också vara städad i undvikandet av våld och andra oegentligheter.

Sven Jerring, programledare på AB Radiotjänst, Anna Landergren, föreståndarinna vid Stockholms stadsbiblioteks ungdomsavdelning, och överläkaren Lorentz Larson, Stockholms folkskoledirektionens bibliotekssakkunnige, utsågs till att bedöma alstren och fördela prissumman bestående av 2 000 kronor, fördelat på ett första- och ett andrapris. Vid tävlingens slut hade 119 bidrag skickats in till tävlingen och fyra manuskript bedömdes jämbördiga varpå prissumman delades till fyra pris à 500 kronor per bidrag. De fyra bidragen publicerades under hösten 1937: *Roslagens egen melodi* av Karin Thordeman, *Lindström & Jones detektivbyrå* av Ulrika Widmark, *Renées dagbok* av Mollie Faustman, och *Ruffen ordnar allt* av Märta Mellberg. Samtliga recenserades rikligt i dagspress och andra tidningar, ofta tillsammans, där de inte sällan omskrevs i termer av "den prisbelönta kvartetten". Eftersom lanseringen av dessa fyra böcker i samband med uppstarten av bokserien så tydligt

mottogs som en litterärt värdeskapande handling i samtiden är det relevant att undersöka vilka litterära värden som böckerna kan sägas representera.

Böckerna

Stjärnbok nummer 1, *Roslagens egen melodi*, är skriven av Karin Thordeman. Boken handlar om fyra flickor som hyr en stuga tillsammans över sommaren. Den skildrar utflykter och båtturer, och ungdomarna växer genom att ta mer eget ansvar än vad de är vana vid. Handlingen kretsar tydligt kring sociala och ekonomiska skillnader mellan flickorna och hur de genom empatisk inlevelse kan utvecklas till bättre människor. Ett exempel är Ingegärd, en flicka som beskrivs som bortskämd och naiv inledningsvis, vars förändrade inställning till sina medmänniskor vid sommarens slut är en viktig poäng i handlingen. Utifrån de värdekategorier som tas upp av Forslid med kollegor kan emotionella värden identifieras som viktiga i berättelsen, men även moraliska (75–76).

I recensenternas mottagande av *Roslagens egen melodi* märks att miljö- och människoskildringen uppskattas. I *Nerikes Allehanda* beskrivs de fyra huvudpersonerna som "goda exponenter för den sunda och arbetsamma del av nutidsungdomen, som är målmedveten redan vid 15–16 år, som fattar något av livets bekymmer – även för andra". Möjligen kan detta vara ett förslag på definition av rätt livsuppfattning, såsom efterfrågades i förlagets utlysning. Det går även att utläsa en betoning av sociala värden i boken genom att "nutidsungdomen" förväntades känna igen sig i de ungdomar den handlade om.

Ulrika Widmarks *Lindström & Jones detektivbyrå* utgavs som Stjärnbok nummer 2 och utspelar sig huvudsakligen i skolmiljö. Vännerna Åcke, Gunne och Wille startar en detektivbyrå tillsammans. I några dagar får deras klass en vikarie som visar sig vara en känd idrottsman och snabbt blir en förebild för barnen. Vikarien får Wille att inse vilken makt han har över de andra i klassen och lär honom att med makt kommer ansvar. Wille lär sig att laborera med detta ansvar, samtidigt som detektivbyrån åtar sig ett fall som går ut på att rentvå Willes namn. Den skyldiges motiv visar sig bottna i hans dåliga sociala och ekonomiska förhållanden. Empati, ansvar, kamratskap och mognad är karaktärsegenskaper som betonas i berättelsen.

I tidningarnas allmänt positiva mottagande av romanen framhävs den som spännande och humoristisk. Widmarks kunskap om pojkar lyfts fram och sätts i samband med hennes bakgrund som lärare.

Ett exempel är signaturen J. W. i *Nya Dagligt Allehanda*: "Författaren känner pojkar både med hänsyn till deras lust att hitta på hyss i skolan och deras olika karaktärsdrag. Det är uteslutet att pojkar, som läsa denna bok, icke skola känna igen sig själva." I *Folkskollärarnas tidning* skriver Ragnar Wirsén: "Författarinnan vet uppenbarligen mer om pojkar än många som tagit pojkboksskrivandet så att säja på entreprenad, och hon förmår att på ett osökt och naturligt sätt pressa in åtskilligt av detta vetande inom ramen av en skickligt fabulerad berättelse." Jämförelsen med de som tagit pojkboksskrivandet "på entreprenad" för också in ett ekonomiskt värde i diskussionen, vilket visar att Widmarks bok antas konkurrera med bästsäljande populärlitteratur och sådan litteratur som ofta klanas ner på av samtidens smakdomare (Boëthius, "Barnboksmarknaden" 56–57).

Som Stjärnbok nummer 3 valdes *Renées dagbok* av Mollie Faustman. Bokens trettonåriga huvudperson kommer från sparsamma ekonomiska förhållanden. Eftersom Renée visar stort intresse för måleri låter hennes mamma henne börja i målarskola på kvällstid, ledd av den snälla professor Haglund, som även är lärare i Renées skola. Liksom *Roslagens egen melodi* handlar boken om att växa upp och att acceptera andras känslor och perspektiv. Samtidigt framhävs måleriet och konstnärskapet som en befriande faktor i en tillvaro där allt annat upplevs som osäkert. Precis som i de andra böckerna används humor som ett viktigt medel för att skapa underhållande litteratur.

I mottagandet av boken lyfts ofta att Faustman är en erfaren illustratör och skribent, känd under signaturen Vagabonde. Författarnamnet omtalas som ett "märke" som borgar för kvalitet. Renées personlighet och livsinställning framhävs som viktiga kvaliteter, men även bokens humoristiska drag. Det är med andra ord även här frågan om en blandning av emotionella, stilistiska och sociala värden samt kunskapsvärden.

Stjärnbok nummer 4, *Ruffen ordnar allt* av Märta Mellberg, inleds med att Eivor hittar en borttappad hund och, efter att förgäves ha sökt efter ägaren, tar med sig honom hem. Eivor är föräldralös och har under uppväxten flyttat runt mellan olika släktingar. Ruffens vänskap blir en tillgång och tröst för Eivor, men hon oroar sig för dagen då hon måste betala hundskatt. Under ett extraknäck i en pappershandel fattar Eivor tycke för ett par tavlor målade av en okänd konstnär, som hon sedan blir vän med och inspireras av. Hon bestämmer sig för att jobba ihop pengar för att kunna söka vidare till Tekniska skolan (senare Konstfack) för att bli lärarinna. Liksom i *Renées dagbok* tematiseras här konstnärskap och konsten framställs

som något värt att sträva efter som kan berika tillvaron. Dessutom framhålls, liksom i de andra böckerna, ekonomiska och sociala villkor som avgörande, liksom vikten av empati.

Även denna bok mottogs i huvudsak positivt av recensenterna. I *Folkskolans vän* fälls omdömet: "Utan att vara sentimental, utan att ett ögonblick bli joltig eller överdriven berättar pristagarinnan i sin debutbok enkelt och flärdfritt och på ett föredömligt språk om ett femtonårigt flickhjärtas ensamhet och bitterhet, drömmarna om framtiden och tillvarons problem." Här lyfts bokens stil- och formvärden, kunskapsvärden samt emotionella och sociala värden. Samtidigt tar recensenten avstånd från andra flickböcker. De tre böckerna som handlar om flickor kan kategoriseras som flickböcker medan Widmarks bok är en detektivroman. Båda är genrer som – tillsammans med genren äventyrsberättelse – kom att präglade Stjärnböckerna framöver.

Sammantaget kan de fyra prisbelönda böckerna läsas som en manifestation av de moraliska och estetiska kvaliteter som kom att sätta tonen för bokserien Stjärnböckerna. De skildrar alla ungdomar som växer och mognar under handlingens gång genom att visa att de kan ta till sig nya livslärdor och visa empati och medlidande. Inte sällan blir de uppmuntrade eller visade i rätt riktning av vuxna personer i sin omgivning, däribland sina lärare. Yrkeskategorin lärare figurerar i alla böckerna och tar ofta en framträdande plats i handlingen. Lärarinneyrket framställdes även i andra samtida flickböcker som en möjlighet till klassresa för kvinnor, men också som ett yrke som främst lockade genom möjligheterna till bildning, snarare än bättre ekonomiska villkor (Theander 77).

Utöver det självklara i att skolmiljö och lärare tar en framträdande plats i en bokserie som ska handla om ungdomars vardag, var de särskilt viktiga för Svensk läraretidnings förlag, som var så väl insatta i lärarnas verksamhet (Klingberg; Widhe, "Barnbiblioteket Saga" 1). Deras förankring i skolmiljön var i själva verket en central aspekt av deras varumärke (Bergstrand 15; Wranér 18). I recensionerna framhävdes också att Widmark och Mellberg själva var lärare, vilket ansågs öka deras auktoritet när det gällde att skildra skolvärlden.

Ett annat återkommande motiv i böckerna är uppbrutna familjeförhållanden, till exempel genom skilsmässor eller frånvarande föräldrar. Ekonomiska svårigheter förekommer ofta och inte sällan kopplas det ihop med den uppbrutna familjen. Fattigdom uppmärksammas särskilt och blir ofta ett prov på huvudpersonernas ansvarstagande och empatiska förmågor, trots att de själva har en skral ekonomi. I de tre böckerna med kvinnliga huvudgestalter betonas

även självständighet och mod, genom exempelvis att yrkesarbete eller sträva mot ett yrke i framtiden. Denna självständighet är ett uttryck för en för tiden vanlig syn på flickors emotionella utveckling, där valet mellan yrkesliv och moderskap var centralt (Boëthius, "Samhälle och barnsyn" 34). Denna inriktning på flickors blivande yrkesdrömmar och -liv var också framträdande i andra flickböcker vid samma tid. Det speglade den samtida samhällsutvecklingen, där ekonomisk kris bland annat förde med sig att fler kvinnor behövde gå ut i arbete (Theander 251).

Pristävlan som litterärt värdeskapande

Pressuppbådet som pristävlingen renderade i samband med annonseringen av vinnarna visar att förlagets varumärke var välkänt och att det hade ett gott rykte. Genom att böckerna från början lanserades som prisbelönta fanns ett kvalitetshöjande värdeomdöme närvarande redan när de presenterades för omvärlden. Litterära priser förenar, enligt Jerry Määttä, tre olika kapital: ekonomiskt, kulturellt och journalistiskt, varav de två första ofta ses som motpoler till varandra i det litterära fältet. Priserna innebär exempelvis ofta en prissumma för författaren (Määttä, "Pengar, prestige, publicitet" 236). I fallet med Svensk läraretidnings förlags prisutdelning fick pristagarna 500 kronor vardera, en ansevärd summa vid slutet på 1930-talet.

Priser genererar därtill högt kulturellt kapital som ger verken och förlaget samt prisutdelarna mer uppmärksamhet. Denna uppmärksamhet ger i sin tur inte sällan större intäkter genom försäljning till författaren och förlaget och kan även innebära en prestigehöjning för en viss genre (236–237). Utlysningen av pristävlan i samband med lanseringen av Stjärnböckerna kan därmed sägas vara ett sinnrikt sätt att uppmärksamma förlagets roll som smakdomare och samtidigt markera det litterära värdet av den litteratur de lanserade. Därtill var den en effektiv kommersiell marknadsföringskampanj.

Uppmärksamheten i tidningarna vittnar också om vilket genomslag lanseringen hade som litterär händelse. Formuleringarna av signaturen Disa, i *Sundsvalls Posten*, är talande:

Svensk Läraretidnings förlags stjärnböcker – dessa prisbelönta litteraturalster för barn och ungdom – ha redan fått ett gott och välförtjänt rykte om sig att vara valda med stor omsorg. Man kan lita på dessa små volymer – ger man en dylik i present till någon av det uppväxande släktet, kan man vara förvissad om den mottagandes tacksamhet.

Skribenten avslutar med att ännu en gång betona förlagets insats med bokserien:

Svensk Läraretidnings förlag utför i sanning en verklig kulturgärning med sin ungdomslitterära verksamhet – den reflektionen gör man gång på gång, då man läser Stjärnböckerna. Det är glädjande att flera förläggarfirmer nu ha börjat intressera sig för denna ganska länge missgynnade gren av underhållningslitteratur.

Här framgår att böckerna uppfattades som underhållning, men betoningen av dem som prisbelönda, omsorgsfullt utvalda och utgivningen som en kulturgärning framhäver snarare idealistiska kvalitetsaspekter. Även i *Göteborgs Morgonpost* tolkades tävlingen och bokserien med välvilja mot bakgrund av förlagets tidigare etablerade bokserier och varumärke:

För omkring 40 år sedan startade Barnbiblioteket Saga, den kända och välkända bokserien för barn. [...] De sedan dess utkomna Saga-böckerna äro icke bara till antalet många, utan de utgöra också kvalitativt en samling, som torde vara utan motsvarighet på sitt område. [...] Vad de nu prisbelönade böckerna beträffar må det vara nog sagt, att de alla äro av den kvalitet, att de utan tvivel ha en berättigad plats icke bara på den privata bokhyllan utan även i skol- och ungdomsföreningsbiblioteken. [...] Svensk Läraretidnings förlag har genom dessa sina stjärnböcker fyllt ett känt behov och skaffat fram verkligt god ungdomslitteratur. Stjärnböckerna böra bli sin genres bestsellers.³

Den avslutande hänvisningen till bestsellers lyfter böckernas ekonomiska värden, som här inte ställs i ett motsatsförhållande till kvalitet.

Bolins recension i *Svenska Dagbladet* inleds med ett beklagande över det dåliga utbudet av ungdomslitteratur: "ännu frodas rikligt förljugenhet, falsk sentimentalitet och svamligt joller i ungdomslitteraturens örtagård." Hon efterfrågar "riktiga ungar" och "en verklig levande miljö" och avslutar med omdömet: "kort sagt de [huvudpersonerna] äro den tjugusande blandning på ont och gott, som en normalt utrustad ungdom är."

Detta önskemål om att litteraturen ska ge läsarna verklighetstroget tecknade huvudgestalter och ett slags realistisk utblick på livet påminner om förlagets uttalande om "rätt uppfattning om livet". Det kan kopplas samman med litteraturens förmodade förmåga att utveckla individer till goda medborgare (S. Andersson 64). I mottagandet går det att urskilja olika värderingssystem som sätts i spel.

En handlar om värdet i att skildra en samtida ungdom på ett verklighetstroget, vardagsnära och behovsanpassat sätt som är grundat i kännedom om dagens ungdom. En annan handlar om att böckerna upplevs som god underhållningslitteratur som står i ett motsatsförhållande till annan underhållningslitteratur i samtiden. Delvis hänger dessa regimer ihop med varandra, genom att den skadliga underhållningen anklagas just för att inte uppvisa de positiva värden som utpekats utan motsatsen.

Marknadsföringen i ljuset av debatten om ungdomars läsning

Slagorden för Stjärnböckerna – "Roliga! Underhållande! Spännande! Intressanta!" – betonar deras karaktär av underhållningslitteratur. I urvalet av titlar märks att förlaget ville försäkra sig om läsare bland såväl pojkar som flickor och, underförstått, att det fanns en tydlig uppdelning mellan vilka titlar som tilltalade respektive kön. Detta stämmer överens med att bokmarknaden på 1930-talet präglades av tanken att pojkar och flickor hade skilda läspreferenser, något som bekräftades i läsvaneundersökningar både före och efter 1930-talet (Boëthius, "Barnboksmarknaden" 59–60). Ändå gick förlaget inte så långt som att marknadsföra olika bokserier för pojkar respektive flickor såsom andra samtida förlag, exempelvis B. Wahlströms (Andræ).

I en reklamannons i Ulrika Widmarks *Olivia hoppar in* (1944) som betonar vikten av ungdomars läsning framgår att ungdomarna Maj och Kaj båda har läst pojkböckerna *Lindström & Jones detektivbyrå* och *Pekka*, men i övrigt har delade intressen (bild 2).

I bilden till annonsen sitter de vid bordet med likadana kroppshållningar, helt uppslukade av sin läsning, medan texten understryker att böckerna är underhållande. Sociala värden framhävs genom att syskonen delar böckerna sinsemellan och genom att Kaj också förmodas kunna dela sitt läsintresse med sin pappa: "Kaj ämnar låna 'Den mexikanska lergöken' på stadsbiblioteket, för han läste i Svenska Dagbladet, att det är en strålande detektivbok, som pappa också kan gilla."

Märk väl att Kaj ska låna boken på stadsbiblioteket, inte önska sig den i julklapp eller något annat som kräver ett inköp. Här framhävs förlagets idealistiska och läsfrämjande ambitioner att tillgängliggöra litteratur också för de ungdomar som inte har de ekonomiska förutsättningarna att äga böckerna. Samtidigt var försäljningen till biblioteken de facto en viktig inkomstkälla för förlaget, vilket innebär att de knappast avsåg sig ekonomisk vinning med detta förordande.

Det faktum att Kaj, vid sidan av Stjärnböckerna, också läser *Svenska Dagbladet* visar också att den annonserade underhållningslitteraturen kan leda läsaren i uppbygglig snarare än skadlig riktning.

**Bokmalar äro de, båda två,
men det är nu inte att undra på!**

Maj har fått låna »*Två systrar och Berglunds*» och läser som bäst om, när Gabriella klippte ena flätan av Henrietta.

Kaj slukar »*Spökebrigaden*» och lever med i Villy Björks spännande äventyr. Hans ögon flyger över sidorna, och han hör inte ens, när Maj ger till ett gapskratt över Gabriellas påhitt.

Men båda äro ense om, att roligare böcker än *STJÄRNBÖCKERNA finns inte. Bägge två har läst »*Lindström & Jones, detektivbyrå*» och »*Peicka*», och Maj har önskat sig »*Ett motsträvt hjärta*» och »*Friskt mod, Marie Louise!*» till sin födelsedag. Det är de bästa flickböcker hennes goda vän Barbro nänsin läst. Kaj ännar låna »*Den mexikanska lergöken*» på stadsbiblioteket, för han läste i *Svenska Dagbladet*, att det är en strålande detektivbok, som pappa också kan gilla.

Gör som Maj och Kaj:

Läs ★ Stjärnböckerna!

Pris pr ex. kart. 3:75.

SVENSK LÄRARETIDNINGS FÖRLAG

Bild 2. Annons för Stjärnböckerna, publicerad i Ulrika Widmarks *Olivia hoppar in* (1944).

Utöver underhållning var Stjärnböckernas innehåll, som nämnts, framtaget för att fungera just som en motvikt till annan, förmodat sämre litteratur. I en annons presenteras Stjärnböckerna med orden: "Spännande och livfull litteratur, välkommen, välskreven och välbehövlig! Stjärnböckerna bildar front mot destruktiv, mindervärdig lektyr. De är ungdomarnas egna böcker, ett steg i rätt riktning mot den vuxna litteraturen" (SLF, Kataloger och reklam [1940-talet]). Språkbruket i annonserna visar att förlaget här tog tydlig strid mot den litteratur som i deras mening hotade att dra ner ungdomen. Liknande tongångar användes, som visats, inte sällan i andra sammanhang och blev alltmer tongivande i 1940-talets debatt om ungdomars läsning (Bolin och Zweigbergk).

En helsidesannons som marknadsför Stjärnböckerna i *Svensk lärartidning* ger en ännu tydligare förklaring till vilka ambitioner förlaget hade med bokserien (bild 3). "Serien i särklass" presenteras

med orden "smak", "kultur" och "humor" och längst ner med orden "Nu 32 förnämliga band!". Dessa ord signalerar alla höga kulturella värden, till skillnad mot de lägre som pekats ut hos den litteratur förlaget tog avstånd från. De slagord som valdes för denna annons signalerar att förlaget här – till skillnad från med ordvalen på böckerna – riktar sig till en vuxen målgrupp bestående av lärare, bibliotekarier och andra vuxna som är kallade till uppgiften att "mätta ungdomarnas läshunger". Med denna hunger följer risken att alltför mycket sväljs ner utan filtrering. Förutom kioskhäften och veckopress tycks det dåliga också kunna utgöras av vuxenlitteraturen, eftersom den kan föra in ungdomen på fel ämnen för tidigt i deras psykologiska utveckling. Här framgår igen vikten av vilken verklighet som lyfts fram. Många läsundersökningar tog exempelvis fasta på att ungdomars, och särskilt flickors, drivkraft bakom deras läsval var identifikation. Detta innebar att en alltför romantisk verklighetsskildring skulle kunna fungera vilseledande och orsaka förvirring (S. Andersson 64).

SVENSK LÄRARTIDNING Nr 49

HILLEVI

Serien i särklass
heter

STJÄRNBÖCKERNA

smak ★ kultur
humor

Ett stort ansvar vilar på Er som ska mätta ungdomarnas läshunger. Se upp för det dåliga och nedrivande och ge dem inte heller för tidigt "vuxen" litteratur, som kan verka livshämmande och deprimerande!

Stjärnböckerna uppfyller högt ställda krav på god ungdomslitteratur. De förenar utmärkt svenska med ett fängslande och uppbyggande innehåll.

Ungdomarna gillar Stjärnböckerna, därför att de är roliga, spännande och behandlar deras egna glädjemen och problem på ett friskt och vettigt vis.

Stjärnböckerna är skrivna av framstående författare, som känner sin tids ungdom och förstår den. Rikt illustrerade!

RUFFEN
ORDNAR ALLT

BOLAG

RUNTSKAP HORN

ROSI AGENS
EGEN MELODI

God tur

NU 32 FÖRNÄMLIGA BAND!

Pris kart. kr. 3,75

SVENSK LÄRARETIDNING FÖRLAG
STOCKHOLM 12

VIRVELVINDEN
KOMMER TILL LAPPLAND

Det väskat
100

1172

Bild 3. Annons för Stjärnböckerna på helsida i Svensk lärartidning nr 49 från 1946. (SLF, Div okat trycksaker)

Miller nämner att normerna för relationen mellan bokförsäljarna och deras konsumenters läsning har skiftat över tid. I ett skede anses bokhandlaren ha till uppgift att guida läsaren till den goda litteraturen, i ett annat är det upp till läsaren att välja självständigt (Miller 55). Detsamma gäller relationen mellan förlag och deras tilltänkta läsare, som påverkas av samtida förhållningssätt till hur läsaren bör hitta fram till sin läsning. Samtidigt bör det betonas att olika förlag i alla tider har haft olika inriktning och olika bevekelsegrunder. Genom att tillhandahålla och sprida sina versioner av redan populära genrer kunde Svensk läroretidnings förlag rikta de unga läsarnas blickar mot andra värden än de som den övriga underhållningslitteraturen kritiserades för. Här tog förlaget på sig en roll som innebar att styra läsarna att välja "rätt läsning" genom att erbjuda dem litteratur som hade likheter med det de redan ville läsa av egen fri vilja.

Den samtida debatten om ungdomars läsning och i förlagets annonsering kan relateras till Zipes tankegångar om att det i de vuxnas värderingar av barn- och ungdomslitteratur implicit finns en tanke om absoluta och universella etiska och moraliska värden som skiljer sig från värderingar av annan litteratur som uppfattas som skadlig (63). I själva verket vittnar debatten kring ungdomars läsning under slutet av 1930-talet och hela 1940-talet om en utbredd moralpanik kring den underhållningslitteratur som representerades av detektivmagasin och veckopress, en kvarleva och fortsättning av debatten kring "smutslitteratur" i början av 1900-talet (jfr Boëthius, *När Nick Carter*), som kom att få en fortsättning i debatten om serietidningar på 1950-talet (Boëthius, "Barnboksmarknaden" 57). Även om den skadliga litteraturen fungerade som en tydlig utgångspunkt för hela förlagets utgivning, var hotet den föreställdes utgöra särskilt framträdande i deras marknadsföring av Stjärnböckerna.

I böckerna betonas överlag ungdomarnas psykologiska utveckling, vilket ligger i linje med den samtida syn på ungdomslitteraturen som bland annat förespråkades av Lorentz Larson i boken *Ungdom läser* från 1947 (S. Andersson 68). Larsons studie över barns och ungas läsvaror gavs ut i Svensk läroretidnings förlags pedagogiska bokserie och författaren var med i prisjuryn för Stjärnböckerna. Betoningen av ungas psykologiska utveckling kan ses som en vidareutveckling av en barnbokssyn som förespråkades av Gurli Linder redan 1916, och som gick ut på att så länge barn själva får leda sina bokval kommer de så småningom också att välja bort sådan litteratur som är dålig (S. Andersson 54–55; Kåreland). Linnéa Lindsköld och Åse Hedemark har även påpekat att det under 1940-talet rådde en föreställning om att så länge barn hade tillgång till god litteratur via

skola, hem eller bibliotek, så skulle de också lockas att läsa den (10). Till grund för denna föreställning låg idén om ett "läsraseri", vilket sågs som en del av ungdomars naturliga utveckling (S. Andersson 73). Läsrämjande handlade alltså inte om att få barn och ungdomar att läsa utan om att ge dem tillgång till god litteratur och därigenom leda dem bort från den skadliga läsningen (Lindsköld och Hedemark 7). I samtidens läspolitiska debatt betonades även att ungdomars läsning hörde ihop med deras utveckling mot demokratiska medborgare (Lindsköld och Hedemark 4, 11; S. Andersson 62, 65). Bakomliggande faktorer till de värden som skapades med Stjärnböckerna som förlagsattsning var med andra ord förankrade i olika föreställningar, eller värderingssystem, om vad som var litteraturförmedlarens uppgift och vad som utgjorde lämplig litteratur för unga läsare.

Avslutning

I marknadsföringen av Stjärnböckerna framträder kunskapsvärden, emotionella värden, sociala värden och stil- och formvärden. Många av dessa sattes samman med vikten av att styra ungdomen i rätt riktning när de skulle växa upp till framtida samhällsmedborgare som hade "rätt uppfattning om livet". Utöver dessa värden stod förlaget också för ett läsrämjande perspektiv som gick ut på att tillhandahålla en motvikt mot skadliga krafter. Dessa utgjordes av så kallat undermålig underhållningslitteratur som visade fram felaktiga bilder av verkligheten: antingen genom att de var felaktiga eller för svåra för ungdomen att ta till sig eftersom de inte utgick från deras perspektiv.

Föreställningarna om den dåliga litteraturen var en fond för hela bokseriens *raison d'être*. Det anmärkningsvärda med förlagets hållning i denna fråga var att de inte bara tillhandahöll en motvikt genom att erbjuda kvalitet, utan att de gjorde det genom att närma sig den utpekade skadliga litteraturen i valet av ämnen och genrer. Det är alltså inte en fråga om att avfärda vissa genrer eller ämnen kategoriskt. I stället väljer förlaget att skapa sin egen variant av dem som positivt motexempel, vilket visar att själva underhållningsaspekten eller populariteten inte var vad de uppfattade som problemet utan *hur* det utfördes.

Hållningen vittnar om en ambition att möta läsarna där de befinner sig, att ge dem vad de helst vill ha genom att anpassa genrevalet efter efterfrågan. Typen av marknadsföring har drag av vad som i dag skulle kallas för kommersialism, det vill säga ett fokus på den litteratur som säljer bra till förfång för smalare berättelser och genrer.

Här framträder ett ekonomiskt värde som riskerar att hota förlagets idealistiska trovärdighet. Det blir då extra viktigt att böckerna också presenteras som något annat och av tillförlitligt högre kvalitet än alternativen. Förlaget utförde på så sätt en balansakt mellan kommersiella och ideologiska värden, såsom "motvilliga kapitalister" i enlighet med Millers resonemang.

Förlagets goda renommé i skolkretsar och som utgivare av klassiker och annan högre värderad litteratur fungerade som ett slags garanti för att de visste vad de höll på med, även när de gav sig in på snåriga områden som underhållningslitteratur. Detta visas inte minst i kritikernas mottagande. Frammanandet av den hotfulla och skadliga litteraturen som fond fungerar som direkt förstärkande av förlagets renommé, eftersom den på en och samma gång visar att de tagit ställning mot den dåliga litteraturen och att redaktionen har god kännedom om vad ungdomen vill ha och därmed har hittat en väg att nå fram till dem. De fyra första Stjärnböckernas betoning av lärares roll i att leda ungdomen på rätt spår kan i förlängningen ses som en representation av Svensk läraretidnings förlags syn på sin egen roll som litterär vägledare.

Biografisk information: Sara Kärrholm är docent i litteraturvetenskap och lektor i förlags- och bokmarknadskunskap vid Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet. Hennes forskning har bland annat behandlat kulturhistoriska och litteratursociologiska perspektiv på populära genrer och barn- och ungdomslitteratur. Hon är även redaktör (tillsammans med Paul Tenngart) för antologin Barnlitteraturens värden och värderingar (2012). Kärrholm har tidigare skrivit artikeln "Ett utile dulci för ungdom. Ungdomens bibliotek som bokserie och förlagssatsning" i Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning.

Noter

1 Denna artikel baseras på forskning utförd med bidrag från Lärarstiftelsen, Einar Hansens Allhemsstiftelse och Thora Ohlssons stiftelse, till vilka riktas ett varmt tack.

2 I klipparkiven behandlas varje bok för sig eller tillsammans i de fall de recenseras tillsammans. Alla recensioner som citeras i artikeln finns i arkivvolymen Recensionsurklipp i vaxdukspärmar [1932–1949]. De recensioner som omnämns i artikeln kommer därför inte att listas separat i litteraturlistan.

3 Några mindre skrivfel har korrigerats i citatet.

Litteratur

Andersson, Maria. "Mord, blod och rosslande kämpars dödsqual. Fridtjuv Bergs *Trojanska kriget* och *Iliaden* för barn". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 45, 2022, s. 1–25, doi.org/10.14811/clr.v45.731.

Andersson, Sara. *Läsande flickor. Läspolitik och det genomlysta subjektet*. Diss., Stockholms universitet, 2020.

Andræ, Marika. *Rött eller grönt? Flicka blir kvinna och pojke blir man i B. Wahlströms ungdomsböcker 1914–1944*. Diss., Uppsala universitet. B. Wahlströms, 2001.

Bergstrand, Ulla. *Från Prins Hatt till Gulliver. En stillhistorisk och textrelaterad analys av illustrationerna i Barnbiblioteket SAGA volym 1–10 åren 1899–1902*. Diss., Lunds universitet. Gleerupska univ.-bokh., 1982.

Boëthius, Ulf. "Barnboksmarknaden". *Den svenska barn- och ungdomslitteraturens historia. Från tidigt 1900-tal till tidigt 2000-tal*, redigerad av Boel Westin och Åsa Warnqvist, Natur & Kultur, 2024, s. 41–61.

---. *När Nick Carter drevs på flykten. Kampen mot "smutslitteraturen i Sverige 1908–1909*. Gidlunds, 1989.

---. "Samhälle och barnsyn". *Den svenska barn- och ungdomslitteraturens historia. Från tidigt 1900-tal till tidigt 2000-tal*, redigerad av Boel Westin och Åsa Warnqvist, Natur & Kultur, 2024, s. 21–39.

Bolin, Greta och Eva von Zweigbergk. *Barn och böcker*. Almqvist & Wiksells, 1945.

Bourdieu, Pierre. *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*. Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2000.

Faustman, Mollie. *Renées dagbok*. Svensk läraretidnings förlag, 1937.

Forslid, Torbjörn, Jon Helgason, Lisbeth Larsson, Christian Lenemark, Anders Ohlsson och Ann Steiner. *Höstens böcker. Litterära värdeförhandlingar 2013*. Makadam, 2015.

Forslid, Torbjörn och Anders Ohlsson. "Litteratur och värde". *Litteraturvetenskap I*, redigerad av Sigrid Schottenius Cullhed, Andreas Hedberg och Johan Svedjedal, Studentlitteratur, 2020, s. 243–263.

Hellström, Martin. *286 stycken ur barnteaterns oskrivna historia. Barnbiblioteket Sagas pjäser*. Makadam, 2023.

Herrnstein Smith, Barbara. *Contingencies of Value. Alternative Perspectives for Critical Theory*. Harvard University Press, 1988.

Ivacko, Sirkka och Björn Sundmark. "Läsarengagemang, bildtolkning och identifikation. Barns brev till tidskriften *Jultomten*". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 45, 2022, s. 1–19, doi.org/10.14811/clr.v45.681.

Klingberg, Göte. *Sekelskiftets barnbokssyn och Barnbiblioteket Saga*. Svensk läraretidnings förlag, 1966.

Kåreland, Lena. *Gurli Linders barnbokskritik*. Diss., Uppsala universitet. Albert Bonniers Förlag, 1977.

Kärrholm, Sara. "Ett *utile dulci* för ungdom. Ungdomens bibliotek som bokserie och förlagssatsning". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 46, 2023, s. 1–27, doi.org/10.14811/clr.v46.799.

Lindsköld, Linnéa och Åse Hedemark. "Changes in the Governance of the Reading Subject. Swedish Reading Policy, c. 1949–1984". *International Journal of Cultural Policy*, vol. 30, nr 2, 2023, s. 253–267, doi.org/10.1080/10286632.2023.2187052.

Mellberg, Märta. *Ruffen ordnar allt*. Svensk läraretidnings förlag, 1937.

Miller, Laura J. *Reluctant Capitalists. Bookselling and the Culture of Consumption*. The University of Chicago Press, 2007.

Määttä, Jerry. "Pengar, prestige, publicitet. Litterära priser och utmärkelser i Sverige 1786–2009". *Samlaren*, vol. 131, 2010, s. 232–329.

---. *Raketsommar. Science fiction i Sverige 1950–1968*. Ellerströms, 2006.

Svensk läraretidnings förlag (SLF). Div okat trycksaker. Sagaarkivet, Svenska barnboksinstitutet, Stockholm.

---. Kataloger och reklam [1940-talet]. Sagaarkivet, Svenska barnboksinstitutet, Stockholm, avdelning I: K I:4.

---. Recensionsurklipp i vaxdukspärmar [1932–1949]. Sagaarkivet, Svenska barnboksinstitutet, Stockholm, avdelning IIb: K I:2.

---. Tidningsurklipp, recensioner, urklippböcker [1942–1950 (1952)]. Sagaarkivet, Svenska barnboksinstitutet, Stockholm, avdelning IIa: K I:2.

---. Tidningsurklipp, recensioner, urklippböcker [1942–1959]. Sagaarkivet, Svenska barnboksinstitutet, Stockholm, avdelning IIa: K I:4.

Svensson, Sonja. *Läsning för folkets barn. Folkskolans barntidning och dess förlag 1892–1914*. Diss., Uppsala universitet. Rabén & Sjögren, 1983.

Theander, Birgitta. *Till arbetet! Yrkesdrömmar och arbetsliv i flickboken 1920–65*. Makadam, 2017.

Thordeman, Karin. *Roslagens egen melodi*. Svensk läraretidnings förlag, 1937.

Widhe, Olle. "Barnbiblioteket Saga och den unga läsaren. Retoriska manuskriptpraktiker på en barnboksredaktion". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 46, 2023, s. 1–26, doi.org/10.14811/clr.v46.819.

---. "Sagaiternas land. Barnboksmarknad, publiceringsstrategier och läsare runt sekelskiftet 1900". *Litteratursociologi i nytt ljus*, redigerad av Karl Berglund och Ann Steiner, Avdelningen för litteratursociologi, Uppsala universitet, 2024, s. 119–142.

Widmark, Ulrika. *Lindström & Jones detektivbyrå*. Svensk läraretidnings förlag, 1937.

---. *Olivia hoppar in*. Svensk läraretidnings förlag, 1944.

Wranér, Signe. *I Sagas tjänst*. Svensk läraretidnings förlag, 1966.

Zipes, Jack. *Sticks and Stones. The Troublesome Success of Children's Literature from Slovenly Peter to Harry Potter*. Routledge, 2001.